

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МАШИНОБУДІВНОГО ПІДПРИЄМСТВА У СКЛАДІ ПРОМИСЛОВО-ФІНАНСОВОЇ ГРУПИ

В роботі уточнено розуміння поняття інноваційно-інвестиційного потенціалу машинобудівного підприємства у складі інтеграційної структури з точки зору факторного та результативного підходів. Досліджено складові синергетичного ефекту, а саме комутаційний, операційний, управлінський, інвестиційний та інноваційний синергетичні ефекти, що мають місце у ПФГ з вертикальною інтеграцією.

Ключові слова: інноваційно-інвестиційний потенціал, машинобудівне підприємство, промислово-фінансова група.

Y. V. FEDOROVA

Ukrainian Engineering Pedagogic Academy

INNOVATION INVESTMENT POTENTIAL ENGINEERING ENTERPRISES OF THE INDUSTRIAL FINANCIAL GROUP

Purpose of the article - to reveal the structure of innovation and investment potential of the machine-building enterprises in a more effective integration of national structures - industrial and financial group. In this paper, a concept of innovation and investment potential of engineering as a part of financial-industrial groups. It is indicated specificity of terms engineering enterprises. It was determined that in today's potential car-building enterprise is determined taking into account synergies as part of integration structures.

Keywords: innovation and investment potential, machine-building enterprise, industrial and financial group.

Вступ

В умовах поширення інтеграційних процесів конкурентоспроможність, стійкий розвиток окремого підприємства визначається не стільки його власним потенціалом, скільки умовами залучення складу інтеграційних структур (ІС). Виходячи зі специфіки формування вітчизняних інтегрованих корпоративних структур [1] вважаємо, що ефективним шляхом розвитку машинобудівних підприємств України є залучення їх до промислово-фінансові групи (ПФГ) з вертикальною інтеграцією. Саме вітчизняні ПФГ є носіями інноваційно-інвестиційного потенціалу для розробки нової техніки, впровадження інновацій у високотехнологічні виробничі галузі.

Серед зарубіжних і вітчизняних вчених істотний внесок у дослідження питань інноваційного розвитку та його інвестиційне провадження, зокрема формування та використання інноваційно-інвестиційного потенціалу, зробили О. І. Амоша, В. М. Геєць, Е. М. Забарна, Н. П. Мешко, В. О. Кузьмінський, Г. К. Ялович, Д. М. Стеченко, І. В. Юхновський, Весельська К.А. та інші дослідники. Водночас, узагальнення наукових тлумачень щодо сутності інноваційно-інвестиційного потенціалу свідчить про недостатнє висвітлення визначальних рис та особливостей цього явища, а також аспектів його прояву та формування в умовах інтеграційних структур. Отже, мета статті – розкрити структуру інноваційно-інвестиційного потенціалу машинобудівних підприємств в умовах найбільш ефективної вітчизняної ІС - промислово-фінансової групи.

Основний розділ

Слово «потенціал» походить від латинського “potential”, що означає сила, міць. У тлумачному словнику сучасної української мови “потенціал” трактується як “запас чого-небудь, резерв; приховані здатності, сили для якої-небудь діяльності, що можуть виявитися за певних умов” [2]. Саме на створення цих “певних умов” для прояву прихованих і розвитку наявних ресурсів машинобудівних підприємств орієнтоване формування інноваційно-інвестиційного потенціалу в складі ПФГ

Водночас, у сучасній літературі немає єдиної думки щодо визначення дефініції “інноваційно-інвестиційний потенціал”. Спільним є підхід щодо інтеграції понять інноваційний та інвестиційний потенціал.

У визначенні інноваційного потенціалу переважає ресурсний підхід. Так, під інноваційним потенціалом підприємства частіше розуміють сукупність різних видів ресурсів, включаючи матеріальні, фінансові, інтелектуальні, науково-технічні і інші ресурси, необхідні для здійснення інноваційної діяльності. Поряд з тим, деякі автори наголошують ще і на можливостях і ймовірній спроможності підприємства здійснювати інноваційну діяльність [3].

Більш дослідженою є дефініція “інвестиційний потенціал”. На особливу увагу заслуговує робота О.М.Щербатюк, в якій наголошено на відсутності однозначного трактування поняття. На основі аналізу розглянутих в роботі визначень інвестиційного потенціалу підприємства автор стверджує, що на сьогодні існують три підходи до визначення сутності інвестиційного потенціалу підприємства. Відповідно до першого, термін трактується як сукупність інвестиційних ресурсів, що за певних умов можуть бути

трансформовані в інвестиції. За другим підходом, інвестиційний потенціал являє собою поєднання ресурсів та можливостей їхнього використання. Третій підхід визначає дане поняття як сукупність засобів та умов здійснення інвестиційної діяльності [4].

Нам ближче розглядати інвестиційний потенціал підприємства не просто як суму інвестиційних ресурсів, а як особливу їх комбінацію. Близька думка Бандури А.В., Шахманова Ф.І. [5], які стверджують, що інвестиційний потенціал – це належним чином упорядкована сукупність інвестиційних ресурсів, за допомогою яких можна досягти ефекту синергізму при їх використанні.

Загалом, інноваційно-інвестиційний потенціал машинобудівного підприємства в ІС можна визначити як систему інноваційно-інвестиційних факторів, що створюють можливості отримання синергетичного ефекту в умовах інтеграційної структури. В структурі інноваційно-інвестиційного потенціалу виділяють дві його підсистеми – інноваційний та інвестиційний потенціали. Складові компоненти потенціалу в свою чергу можна поділити на два види: факторний та результативний.

Факторний передбачає наявність товарного, виробничого, управлінського, науково-інноваційного та інвестиційного потенціалів. Результатом реалізації інноваційно-інвестиційного потенціалу є синергетична віддача, що проявляється у ПФГ з вертикальною інтеграцією відповідно у таких складових синергетичного ефекту, як комутаційний, операційний, управлінський, інвестиційний та інноваційний синергетичні ефекти, табл.1.

У даному випадку, потенціал розглядається як міра здатності й готовності машинобудівних підприємств здійснювати інноваційно-інвестиційну діяльність у складі інтеграційної структури. При цьому під здатністю розуміється наявність і збалансованість структури компонентів потенціалу, а під готовністю – достатність реалізації потенціалу для формування інноваційної моделі розвитку машинобудівних підприємств у стратегічному розвитку групи.

Особливе місце у запропонованому визначенні займає поняття синергії. Під «синергією» будемо розуміти найбільш поширене визначення, а саме тлумачення І. Ансоффа, згідно якому синергія – це перевага, що з'являється у разі вдалого комбінування елементів або напрямів діяльності, коли загальний ефект перевищує суму ефектів від кожного окремого напрямку [6].

Результатом реалізації інноваційно-інвестиційного потенціалу є синергетична віддача, що проявляється не лише у показниках фінансово-господарської діяльності окремого машинобудівного підприємства, але й у діяльності інших учасників групи, та має відголосок у збільшенні бюджетного, соціального та екологічного ефектів на рівні держави.

Рис. 1. Структура інноваційно-інвестиційного потенціалу машинобудівного підприємства у складі вітчизняної промислово-фінансової групи

Щодо складових синергії, то найчастіше використовують класифікацію синергії за критерієм складових прибутку. На підставі узагальнення чисельних праць визначено:

- торговий синергетичний ефект (синергія продажу), який виникає у випадку, коли товар постачається за одними й тими самими каналами розподілу завдяки спільній рекламі, стимулюванню збуту;

- операційний синергетичний ефект (синергія організації і логістики) є результатом більш високого ступеня використання потужності і персоналу, ефективної збутової діяльності, розподілу накладних та умовно-постійних витрат у разі продажу і великих партій товару;

- управлінський синергетичний ефект (синергія менеджменту) визначає загальний позитивний ефект за ефективного менеджменту у будь-якій інтеграційній групі (прийняття рішень, моніторинг, своєчасне коригування заходів та інше);

- інвестиційний синергетичний ефект виникає за рахунок спрощення процедури та збільшення обсягів інвестування за умови узгодженості інтересів;

- інноваційний синергетичний ефект виникає за рахунок комплексних інновацій та впровадження інноваційних форм організаційного характеру.

Водночас зазначено, що лише чотири останні види синергетичного ефекту мають місце у вертикальній інтеграції за технологічним ланцюжком. Водночас, вважаємо, що у межах вертикальноінтегрованих груп торговий синергетичний ефект у загальноприйнятому змісті втрачає важливість, натомість особливої уваги набуває нова складова ефекту синергії – так званий комутаційний ефект, який полягає у зниженні залежності учасників від кон'юнктури ринку. Так, враховуючи специфіку складу вітчизняних ПФГ, що полягає в наявності в групі провідних гірничо-збагачувальних комбінатів, при вертикальній інтеграції з підприємствами машинобудування комутаційний синергетичний ефект визначається:

- для машинобудівного підприємства – у зменшенні залежності від ринкового попиту через збільшення обсягів споживання надійних споживачів (металургійних заводів та ГЗК групи, які потребують оновлення обладнання);

- для металургійних заводів (та гірничо-збагачувальних комбінатів) – у зменшенні залежності від кон'юнктури світового ринку, що є дуже ризикованим і вже має наслідки на тлі світової кризи 2008 року.

Таким чином нами запропоновано п'ять видів синергетичного ефекту, що спостерігаються у вітчизняних ПФГ з вертикальною інтеграцією за участю машинобудівних підприємств, табл. 1.

Таблиця 1

Види синергетичного ефекту та показники їх формування в рамках ПФГ

Види синергетичного ефекту	Показники інтеграції, що зумовлюють синергетичні ефекти
операційний ефект	зменшення витрат на збут продукції зменшення умовно-постійних витрат
інвестиційний ефект	зменшення потреби у початковому капіталі; збільшення частки банківського кредитування на пільгових умовах
комутаційний ефект	збільшення питомої ваги постачання за коопераційними зв'язками в загальному обсязі
інноваційний ефект	створення інноваційної продукції у власних венчурних фондах; прискорене запровадження власних інновацій у виробництво
управлінський ефект	зниження витрат на управлінський персонал; зниження адміністративних витрат зниження витрат на відстоювання інтересів учасників

Водночас, у ПФГ, як структурі інтеграції банківського та фінансового капіталу сили набирає саме інвестиційна складова синергетичного ефекту. Так, капітал банківських структур та інвестиційні, матеріально-технічні ресурси прибуткових зорієнтованих на експорт гірничо-збагачувальних комбінатів розширюють можливість залучення інвестицій до машинобудівних підприємств на вигідних умовах для всіх учасників ПФГ. У рамках ПФГ збільшується частка банківського кредитування на пільгових умовах, зменшується потреба підприємств у власному початковому капіталі.

На відміну від горизонтально інтегрованих у вертикально інтегрованих промислових групах беруть участь підприємства, що ведуть свою діяльність на різних розподільчих рівнях на ринку того ж самого продукту та характеризуються тісним виробничо-логістичним зв'язком. Створення вертикально-інтегрованих промислових груп в чорній металургії та машинобудуванні є яскравим прикладом мінімізації витрат, подолання проблеми нестатку сировини у машинобудівних підприємств.

Таким чином в умовах посилення інтеграційних процесів оцінку інноваційно-інвестиційного потенціалу машинобудівного підприємства необхідно здійснювати не лише на базі фактичних фінансових показників, але й з урахуванням проектування інтеграційних зв'язків в рамках ПФГ, як найдосконалішої інтеграційної структури, призначеної для розвитку базових галузей держави. Усі запропоновані складові синергії є потенційними і можуть виявлятися у процесі взаємодії підприємств у межах спільного проекту (групи).

Кількісне визначення синергії учасників ПФГ є досить складним завданням. Поняття синергетичного ефекту, що отримується від реалізації рішення різного роду завдань (інвестиційних, економічних, фінансових та ін.), є багатоаспектним, а відповідно багатоцільовим. Тому кількісне визначення цього ефекту доцільно представити вектором. Для даної роботи, виходячи з дослідження синергії від

взаємодії підприємства в складі ПФГ з вертикальною промисловою інтеграцією, компонентами такого вектору є операційний, інвестиційний, комутаційний, управлінський та інноваційний синергетичні ефекти. Під синергетичний ефектом групи будемо розуміти так додаткову складову ефекту, який отримується в результаті узгодженого та колективного врахування всіх чи більшої частки ключових факторів зазначених видів синергії. Пропонуємо визначати синергетичний ефект як додатковий NPV, що утворюється після залучення машинобудівного підприємства до ПФГ.

Наступним кроком після визначення рівня інноваційно-інвестиційного потенціалу учасника ПФГ є розроблення заходів щодо його підвищення. Головна ідея таких заходів має полягати у збільшенні та використанні можливостей (наявних ресурсів, потенціалу) підприємства для отримання синергетичного ефекту.

Висновки

Таким чином, нами уточнено розуміння поняття інноваційно-інвестиційного потенціалу машинобудівного підприємства у складі інтеграційної структури з точки зору факторного та результативного підходу. Під ним пропонується визначати систему інноваційно-інвестиційних факторів, що створюють можливості отримання синергетичного ефекту в умовах інтеграційної структури.

Досліджено складові синергетичного ефекту, а саме комутаційний, операційний, управлінський, інвестиційний та інноваційний синергетичні ефекти, що мають місце у ПФГ з вертикальною інтеграцією.

Література

1. Федорова Ю.В. Підвищення ефективності використання запасів залізородної сировини в Україні / Ю.В. Федорова // Економіка: проблеми теорії та практики. – Дніпропетровськ : ДНУ. – 2005. – № 210. Т. III. – С. 653–659.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови: 170 000 слів і словосполучень. – К., Ірпінь : ВТФ “Перун”, 2004. – 1440 с.
3. Юхновський І. В. Сутність та структура інноваційно-інвестиційного потенціалу економіки: основні підходи та напрями формування / І. В. Юхновський // Український соціум. – 2010. – № 2. – С. 159–171.
4. Щербатюк О.М. Дефініція "Інвестиційний потенціал підприємства": сутність та відмінності [Електронний ресурс] / О.М. Щербатюк. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=773>
5. Бандура А.В. Проблемы организации эффективной инвестиционной деятельности корпорации в регионе / А.В. Бандура, Ф.И. Шахманов. – М., 1999.
6. Ансофф И. Новая корпоративная стратегия / Ансофф И. – СПб : Питер, 1999. – 416 с.

References

1. Fedorova Y.V. Pidvishenia effektivnosti vikorustania zapasiv zalizorudnoi sirovini v Ukraine. Ekonomika: problemi teorii ta praktiki. -Dnepropetrovsk: DNU. – 2005. –№ 210: V 4 t. - T. III.– С.653-659. [in Ukrainian]
2. Velikiy tлумachniy slovnik suchasnoi ukrainckoi movi:170 000 cliv i slovopoluchen. – K., Irpin: VTF “Perun”, 2004. – 1440 c. [in Ukrainian]
3. Yuhnovskii I. V. Sutnist ta structura innovaciino-investiciinogo potencialu economici: osnovni pidhodi ta napriami formuvania. Ukrainskiy cosium. – 2010. – № 2. – С. 159-171. [in Ukrainian]
4. Sherbatuk O.M. Definisia "Investisiiniiy potencial pidpriemstva": sutnist ta vidminnosti. – [Elektroniyy resurs]. – Rezhim dostupu: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=773>
5. Bandura A.V., Shahmanov F.I. Problemi organizazii effektivnoi investicionoy deyatelnosti korporasii v regione. – M., 1999. [in Russian]
6. Ansoff I. Novaja korporativnaja strategija. - S-P.Piter, 1999. – 416c. [in Russian]

Надійшла 19.11.2014; рецензент: д. е. н. Прохорова В. В.